

hlad - pozri *tzv. endura; apokalyptickí jazdci; hladomor, hladomorňa; kanopa 2*

hľadisko - pozri *grécke antické divadlo: théatron; rímske antické divadlo: cavea; balkón, parter*

hladítko - č. termín; oceľový *grafický nástroj* rôznej veľkosti, eliptického, menej často kruhového prierezu, na konci do špičky; používaný na vyhladzovanie plôch po opravách škrabkou, na zmäkčenie tónu v *akvatinte*; pri *pozlacovaní* pozri *achátové hladítko*

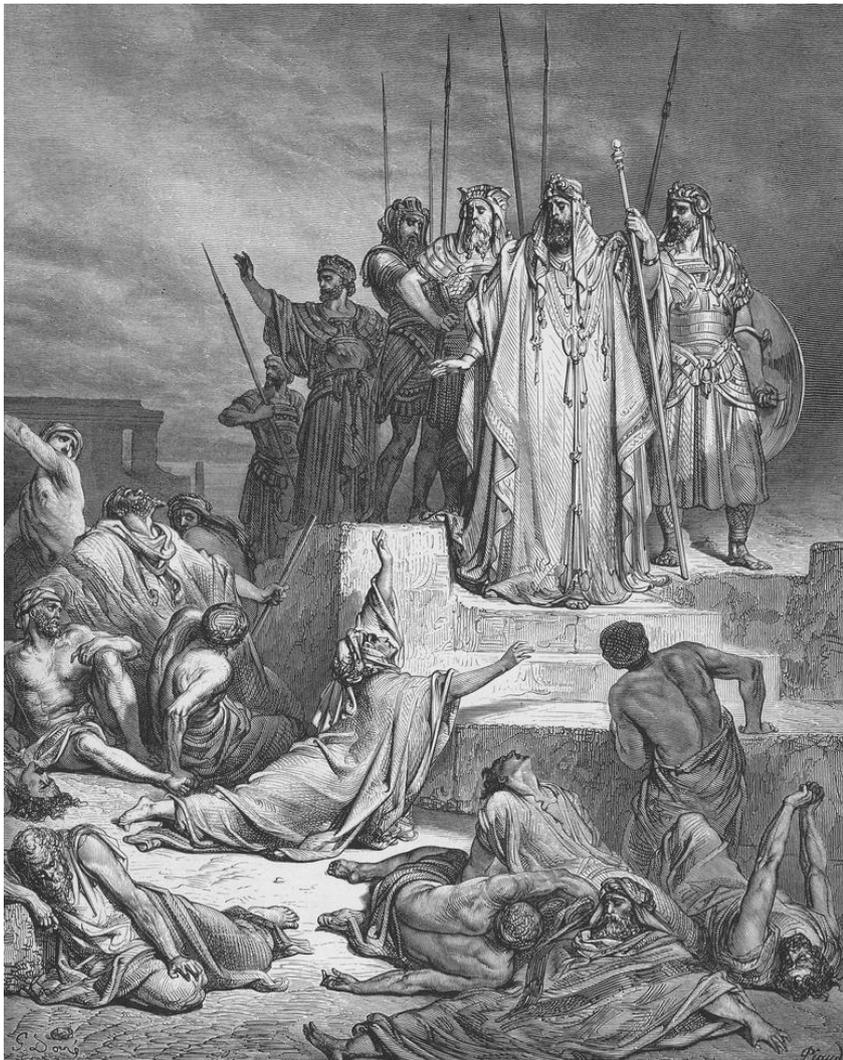
hladítko achátové - *achátové hladítko/achát polírovací*

hladná handra - ľudový názov *pôstneho súkna* v Dolnom Rakúsku a Porýnsku

hladný múr - súčasť barokového *opevnenia* v tvare vysokého múra so zubami; pozri *cimburie*

hladomor - pozri *Jozef 1, egyptské otroctvo, pohromy; hlad, Bauby*

Hladomor v Samárii - (2Kráľov 6,24-33); potom čo sýrsky kráľ Benhadad obliehal Samáriu, vypukol veľký hlad; ľudia jedli všetko, i holubí trus i ľudí; (nemenovaný) izraelský kráľ vidí príčinu v prorokovi *Elizerovi*, ktorý nedokázal zabrániť tomuto nešťastiu; napokon pripustil, že trest dopustil Hospodin

G. Doré: Hladomor v Samárii (drevoryt, 1866)

hladomorňa - hradné *väzenie* na prízemí *veže* (pozri *donjon, bergrit*) so spúšťacím otvorom v klenutom alebo plochom stope; pozri *hrad*

hlaholika - najstaršia slovanská *abeceda*; staroslovanské *cirkevné písmo* o 43 znakov; vypracované *Konštantínom/Cyriľom* asi r. 863 z gréckej *minuskuly* a *latinského písma*, obohatené o litery zaznamenávajúce fonetické zvláštnosti staroslovienčiny (jazyk slovanského obyvateľstva okolo Solune); hlaholika rozšírená u východných *Slovanov*, čiastočne použitá pri vytvorení *cyriliky* v prípade slovanských fonémov, ktoré nemajú obdobu v gréčtine; do 12. (10).st. vytlačaná cyrilikou vo všetkých krajinách s výnimkou Chorvátska; pozri *poluustav; Kyjevské listy, Codex Assemanianus*

Baška Ploča (okolo 1100)

hlas - pozri *reč, spev, pieseň, opera; kathakali; theremin*

Hlas o páde Babylonu - *Silný anjel o páde Babylonu/Nebeský hlas o páde Babylonu; Padol, padol veľký Babylon!; Beda, beda, veľké mesto Babylon!*

Hlas od trónu - (Zjavenie Jána 19,5); časť úvodného verša z kapitoly *Vítanie nebeského ženicha* (19,5-10); niekedy aj alternatívny názov istého typu zobrazenia; pozri *apokalyptické motívy*

„hlas volajúci na púšti“ - Hall v súvislosti s heslom *štyria evanjelisti*: symboliku zobrazovania štyroch evanjelistov vysvetľovali stredovekí komentátori nasledovne: *Matúš* je zobrazovaný ako človek, lebo jeho evanjelium začína *Kristovým rodokmeňom*; *Marek* je zobrazovaný ako *lev*, lebo začína evanjelium opisom hlasu volajúceho na *púšti*, čo je narážkou na zviera tu žijúce

-stredoveký výklad „hlasu volajúceho na púšti“ časom stratil svoj pôvodný význam a nadobudol predstavu *márnosti* a *zbytočnosti* akéhokoľvek počínania

Hlas z neba - 1.*Zatrúbernie šiestej poľnice: Sedem hromov* (10,4)

2. *Baránok vyhlasuje súd nad nepriateľmi: Odpočinok spravodlivých* (14,13-14)

(10,2. Zatrúbenie šiestej poľnice). Hlas z neba a sedem hromov (Apokalypsa Bib. de Toulouse, 1220-1270)

(14,13. Baránok vyhlasuje súd nad nepriateľmi). Odpočinok spravodlivých (Apokalypsa z Angers, 1377-1382)

hláskové písmo - písmo so znakmi pre jednotlivé hlásky alebo slabiky; plné odpútanie *grafického znaku* od obrazu a jeho spojenie s rečou (pozri *písmo znakové*); od 4.-3.tis.pred Kr. (písma semitské, *grécke písmo*); vývojovým predstupňom je *obrázkové písmo* ideografické po 4.tis.pred Kr.; prvým hláskovým písmom bolo *fenické písmo* a *grécke písmo*; pozri *Palamédés*, *Orfeus*

hlava - sídlo najdôležitejších zmyslov a duchovných schopností > v staroveku tieto vlastnosti prenášané na *solárne božstvá*, *bohov múdrosti*; hlava chápaná v zmysle sily a jej zobrazenie malo *apotropajnú* povahu (pozri *ochranná hlava*, *apotropajná plastika*); *gorgoneion*, hlavy *koní* umiestňované na

domoch, hlavy *levov, masky*); poslanie *alegorické* aj zosobňujúce (*Ianus*, boh začiatku a konca > ochranca dverí a brán zobrazovaný s dvoma k sebe odvrátenými tvármi); z významu sily vyplýva aj motív pozbavenia sily > odseknúť hlavu: *Perseus* zoťal hlavu *Medúzy*, *Salome* vyžiadala zoťatie hlavy *Jána Krstiteľa*, *Judita* zoťala hlavu *Holoferna*, *Dávid* zobrazovaný s hlavou *Goliáša*; v stredoveku zoťatie hlavy súčasne aj vyjadrením stavovskej príslušnosti: spôsob popravy šľachticov na rozdiel od potupnej smrti napr. obesením; spájanie hlavy so zvieracími *atribútmi* (rohy, parožie) splývanie ľudských a zvieracích síl (pozri *Cernunos*); dôležitú úlohu hrali *vlasý*: predstava slnečných lúčov (dlhé vlasy solárnych božstiev), sily telesnej (*Samson*) aj duchovnej (dlhé vlasy mužských potomkov kráľovského pôvodu); v kresťanstve tmavé vlasy znamenali temnotu nepoznaného, biele vlasy osvietenie a večnosť (*Apokalypsa*); pozri *hrebeň, pokrývka hlavy, maska, tonzúra; móda; kult hlavy*; Biedermann: *pentagram; Štefan; klaňanie; keramický vankúš*

2.v *heraldike*: pás v hornom okraji heraldického *štítu*, široký asi 2/7 štítu, vzniknutý vodorovným členením plochy *štítového poľa*; pozri *päta, brvno, lata, trávnik, heroldské figúry*

-v súvislosti s heslom *upír*: ako obrana proti upírom existovalo veľké množstvo metód, niektoré z nich sú archeologicky doložené; väčšina z nich mala mŕtvemu fyzicky zabrániť, aby opúšťal hrob: mŕtvy bol prebodnutý kolom, telo mŕtveho bolo dodatočne vyhrabané a spálené, mŕtvola sa zabalila do rybárskej siete, mŕtvy bol obrátený na brucho alebo ležal vo skrčenej polohe (pozri *koštrový hrob*), mŕtvy bol zavalený kameňmi, boli mu zapchaté ústa, napr. kamene, železom, hlinou, telo mŕtveho bolo násilne porušené (odseknutá hlava a pod.), odseknutá hlava mŕtveho bola uložená do zvláštneho hrobu, do hrobu sa strieľalo šípy, na hroboch alebo priamo v nich boli zapaľované ohne, mŕtvemu bol sypaný do úst *mak*

Baleka: z hlavy *Dia* zrodená *Aténa*; pozri *olmécka kultúra*

M. Mravec: Hlava Paganiniho (1962)

tzv. **hlava červená/Saltova hlava** - realistický portrét zo 4.dynastie; pozri *egyptské umenie*

hlava jalová - stratená hlava

hlava Jána Krstiteľa - *devocionálny* ikonografický typ vyvinutý z naratívneho *Sťatia Jána Krstiteľa*; mučeníkova hlava je uložená na mise alebo tanieri; blízke námety sú Salomé s hlavou Jána Krstiteľa, Herodias s hlavou Jána Krstiteľa, *Herodesova hostina*; pozri *Ján Krstiteľ*, *Salomé*, *Herodias*; *Legenda o ostatkoch Jána Krstiteľa*

-ak bola hlava Jána Krstiteľa predložená *Herodias* prostredníctvom *Salome* po neslávnej tanečnej udalosti u kráľa *Herodesa* na oslave jeho narodenín; vzniká otázka, ako sa kresťanská komunita obdržala Jánovu hlavu; existujú rôzne miesta, ktoré tvrdia, že majú hlavu svätého Jána Krstiteľa; na západe sú to dve najpozoruhodnejšie miesta, *Katedrála Amiens* a kostol *San Silverstro de capite* v Ríme; lebka v katedrále v Amiens jednoznačne odkazuje na obkľúčenie Konštantínopola počas *4.krížovej výpravy* (1204); táto pamiatka bola hlavným cieľom pre pútnikov počas celého obdobia stredoveku; pôvod relikvie kostola v Ríme, je menej istý; existuje aj niekoľko ďalších kostolov, ktoré tvrdia, že majú Krstiteľa hlavu, celú alebo čiastočnú, a niektoré miesta, ktoré sa hlásia ďalšie s ňou súvisiace pamiatky (napr. katedrála v Aachenu tvrdí, že vlastní látku, do ktorej bola Jánova hlava zabalená); prirodzene neexistuje žiadny spôsob, ako overiť niektoré z týchto nárokov; ako sa Jánova hlava dostala do rúk kresťanov, vysvetľuje *Matúš* (14,6-12): „na Herodesove narodeniny, dcéra Herodiady tancovala pred nimi: a páčila sa Herodesovi. Nato sľúbil pod prísahou, aby jej dali, čo bude od neho chcieť. Ale ona je poučená predtým matkou, povedala: Daj mi tu na mise hlavu Jána Krstiteľa. I zarmútil sa kráľ, ale kvôli jeho prisaha

a spoluhodovníkom prikázal ju dať. A on poslal sťat' Jána vo väzení. A jeho hlava bola podaná v mise: a to bolo dané dievčaťu, a ona ho priniesla k svojej matke. Potom prišli (Jánovi) učenici, vzali telo a pochovali ho; nato odišli a oznámili to Ježišovi“; to, že si vzali telo, nepredstavuje žiadny problém, pretože je pravdepodobné, že telo kdesi pohodili a učenici boli ľahko schopní ho nájsť; otázkou je, ako získali hlavu; Písmo hovorí jasne, že Salome dala hlavu matke; ďalej už Písmo mlčí; napriek tomu v priebehu niekoľkých generácií, vidíme uctievať hlavu Jána Krstiteľa v Sebasteia v *Samárii*; zostáva niekoľko možností: 1. Herodias dobrovoľne dala Jánovým učeníkom; to je ale prakticky nemožné, lebo by tak prispela ku vzniku kultového miesta svojho úhlavného nepriateľa a pritom si rozgnevala herodesovskú dynastiu; 2. Herodias pochovala hlavu a miesto neskôr objavili kresťania; grécky cirkevný historik Nicephorus Callistus Xanthopoulos (rozkvet diela v 1320) a byzantský *hagiograf* Symeon Metaphrastes (žil zrejme v 10.st.) uvádzajú, že Herodias hlavu pochovala v pevnosti Machaerus a neskôr ju zázračne objavili miestni kresťania; ďalšie tradícia hovorí, že bola objavená v herodesovskom paláci v Jeruzaleme v dobách *Konštantína Veľkého* a potom bola prevezená do Emesy, kde bola neskôr objavená zjavením vo sne; 3. ďalšia možnosť je, že niekto v Herodesovej domácnosti vzal relikviu a dal ju k Jánovým učeníkom; ale legenda (pozri *Legenda o ostatkoch Jána Krstiteľa*) vraví, že pomstychtivá Herodias mala Jánovu hlavu na nočnom stolíku, aby sa škodoradostne sa tešila z víťazstva nad Jánom; pravdepodobnejšie je (podložené Matúšom), že hlavu dostala ako trofej Salome, ktorá ju napokon dala zlikvidovať alebo len nedbalo odhodila; treba ešte brať do úvahy, že *pohania* a ľudia grécko-rímskej kultúry, ako bola Herodias, mali veľmi poverčivý strach z mŕtvych tiel, preto si zrejme neželala mať hlavu oddelenú od tela pri sebe; preto je možné, že potom, čo Herodias videla hlavu svojho nepriateľa, ktorú jej dcéra Salomé priniesla, nariadila sluhovi alebo otrokovi, aby ju diskretné zlikvidoval a dostal preč z domácnosti, ale tak, aby nepadla do rúk kresťanov; Písmo však hovorí, že Herodias a kráľ Herodes mali nejakých kresťanov vo svojej domácnosti, že manželka Herodesovho hlavného správcu Chuzu, Johana (spomínaná v *Lukášovi 8,3*) bola nasledovníčkou Ježiša; možno práve správca dostal inštrukcie hlavu zlikvidovať a jeho prostredníctvom sa Jánova hlava dostala do Ježišovho spoločenstva; 4. Jánova hlava nebola nikdy nájdená a všetky relikvie sú falzifikáty

-podľa stredovekej legendy po oddelení hlavy Jána Krstiteľa jeho telo bolo pochované učeníkmi v samaritánskom meste Sebasta a posvätnú hlavu schovala *Herodias* na nečisté miesto; zbožná Johana, manželka Herodesovho správcu, tajne vzala svätú hlavu a položila ju do nádoby a pochovala na *hore Olivovej*, na jednom z majetkov Herodesa; po mnohých rokoch tento majetok prešiel do držania hodnostára Innocentius, ktorý tam začal stavať kostol; keď vykopali priekopu pre základy stavby, bola odkrytá nádoba so svätou hlavou Jána Krstiteľa; Innocentius rozpoznal relikviu podľa znakov milosti, ktoré ju sprevádzali; tak došlo k prvému objavu Jánovej hlavy; Innocentius ju uchovával s veľkou zbožnosťou, ale pred svojou smrťou zo strachu, aby s nedostala do rúk neveriacich, ju znova schoval na tom istom mieste, kde bola objavená; po jeho smrti kostol chátral a bol zničený; počas dní *aequalis apostolis* Konštantína Veľkého (337), kedy kresťanská viera začala prevládať, relikviu objavili dvaja mnísi, ktorí cestovali do Jeruzalema na púť; ukryli relikviu do vrecia z ľavej srsti a pokračovali domov; cestou sa stretli s akýmsi nemenovaným hrnčiarom, ktorému dali niest' drahocenný náklad; nevedel, čo nesie a pokračoval v ceste; ale sám svätec sa mu zjavil a nariadil mu, aby utiekol nedbanlivým a lenivým mníchom, spolu s tým, čo bolo v jeho rukách; hrnčiar prchol pred mníchmi domou a tu uchovával s posvätnou úctou relikviu; pred svojou smrťou zapečatil nádobu s hlavou a dal ju do opatrovania svojej sestre; od tej doby relikvia bola relikvia postupne opatrovaná zbožnými kresťanmi až ju získal kňaz Eustathios, stúpenec *ariánskeho* kacírstva; ten používal relikviu na zvädzanie chorých zázračným uzdravovaním; keď jeho rúhanie odhalili, bol nútený utiecť; ukryl relikviu v jaskyni v blízkosti Emessy v úmysle neskôr sa pre ňu vrátiť; ale v jaskyni sa usadili zbožní mnísi a potom sa na tomto mieste vznikol kláštor; v roku 452 archimandrita kláštora Marcellus mal videnie Jána Krstiteľa, ktoré ho privedlo k ukrytej relikvii; táto udalosť sa slávi ako druhé objavenie; svätá relikvia bola prevedená do Emessy a neskôr do Konštantínopolu

-podľa starej tradície, pohrebisko Jána Krstiteľa bolo v Sebas, blízko dnešného Nábulu na západnom brehu *Jordánu*; táto zmienka o svätcových ostatkoch pochádza z pol. 4.st.; historici Rufinus a Theodoretus zaznačili, že svätýňa bol znesvätená za Juliana Apostatu okolo 362 a sa kosti boli čiastočne spálené; časť zachránených pamiatok bola prevezená do Jeruzalema, potom do Alexandrie, kde sa 27. mája 395, kde boli položené v bazilike, ktorá bola novo venovaná Jánovi Krstiteľovi na mieste bývalého chrámu *Serapis*; hrob v Sebas však bol naďalej navštevovaný pútnikmi a sv. Hieronymus píše o zázrakoch, ktoré sa stam diali; dnes je hrobka je umiestnená v Nabi Yahya mešite („Jána Krstiteľa mešita“)

-čo sa stalo s hlavou Jána Krstiteľa je ťažké určiť; Nicephorus a Simeon Metaphrastes hovoria, že Herodias ju pochovala v pevnosti Machaerus (v súlade s *Josephom Flaviom*); iní spisovatelia hovoria, že to bola pochovaná v Herodesovom paláci v Jeruzaleme a odtiaľ tajne prevezená za vlády Konštantína do Emesa vo Fenícii, kde bola skrýaná na neznámom mieste po celé roky, než to bolo nájdená na základe zjavenia v 453

<https://www.google.sk/search?q=The+head+of+John+the+Baptist&espv=2&biw=1848&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=iXmdVZvFNcTwUNyVgagL&ved=0CCsQsAQ&dpr=1>

<http://unamsanctamcatholicam.blogspot.sk/2012/06/head-of-st-john-baptist.html>

<https://www.google.sk/search?q=The+head+of+John+the+Baptist&espv=2&biw=1848&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=iXmdVZvFNcTwUNyVgagL&ved=0CCsQsAQ&dpr=1#imgrc=znGf5ETUsciliM%3A>

<http://codexjustinianus.blogspot.sk/2011/02/first-and-second-finding-of-head-of.html>

https://www.google.sk/search?q=The+head+of+John+the+Baptist&espv=2&biw=1848&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=iXmdVZvFNcTwUNyVgagL&ved=0CCsQsAQ&dpr=1#tbo=u&tbs=rimg%3ACTiDfoFFqJtaIjgLuvSp7nNYhrD26LOsrC4DeLWUZqywEwLZGZFNjSG4wmdPCvbxmJCqvZk1dddg5z0DFtms_1LlyyyoSCQu69Knuc1iGEfswCvoLIVTIKhIJsPbos6ysLgMRAMIwqzXkXO0qEgl4tZrMrLATAhFq1T2IC73PYioSCdkZkU2NlbiCEUFpMqV8xMwIKhIJZ08K-HGYkKoRRa_11uq4feToqEgm9mTV112DnPRFEBb5jsr5sQSoSCQMw2az8uXLEET-R0Lq7B-JG&q=The%20head%20of%20John%20the%20Baptist&imgrc=C7r0qe5zWIZI5M%3A

[https://www.google.sk/search?q=Rembrandt:+The+resurrection+of+Jairus%27+daughter&espv=2&biw=1850&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwiGn7KT95PMAhXDVSWKHeSZBhQQsAQIMg&dpr=1#tbo=u&tbs=rimg%3ACVx5PwSZ-FMdIjg3KwS3Cu1PuXzRFX7dnqQVnOwDOyKAXTmbMcHK4HiUppywKdGh6ys97DKYovM7yzszZsbWpGWAUCoSCTerBLcK7U-5ETbQuFZjL_18cKhIJfNEVft2epBUR3lxVVlpdv9AqEgmc7AM7KQBdOREITMDmliPkdyoSCZsxwcrgeJSnEXZsN-mpeFgGKhIJLAoOafrKz3sRfsuU73pISAsqEgkMpii8zvLOzBFzlnnA-qxhQioSCdmxSHCmBYBOEcXINuu1VriL&q=Rembrandt%3A%20The%20resurrection%20of%20Jairus%27%20daughter \(prehľad diel\)](https://www.google.sk/search?q=Rembrandt:+The+resurrection+of+Jairus%27+daughter&espv=2&biw=1850&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwiGn7KT95PMAhXDVSWKHeSZBhQQsAQIMg&dpr=1#tbo=u&tbs=rimg%3ACVx5PwSZ-FMdIjg3KwS3Cu1PuXzRFX7dnqQVnOwDOyKAXTmbMcHK4HiUppywKdGh6ys97DKYovM7yzszZsbWpGWAUCoSCTerBLcK7U-5ETbQuFZjL_18cKhIJfNEVft2epBUR3lxVVlpdv9AqEgmc7AM7KQBdOREITMDmliPkdyoSCZsxwcrgeJSnEXZsN-mpeFgGKhIJLAoOafrKz3sRfsuU73pISAsqEgkMpii8zvLOzBFzlnnA-qxhQioSCdmxSHCmBYBOEcXINuu1VriL&q=Rembrandt%3A%20The%20resurrection%20of%20Jairus%27%20daughter (prehľad diel))

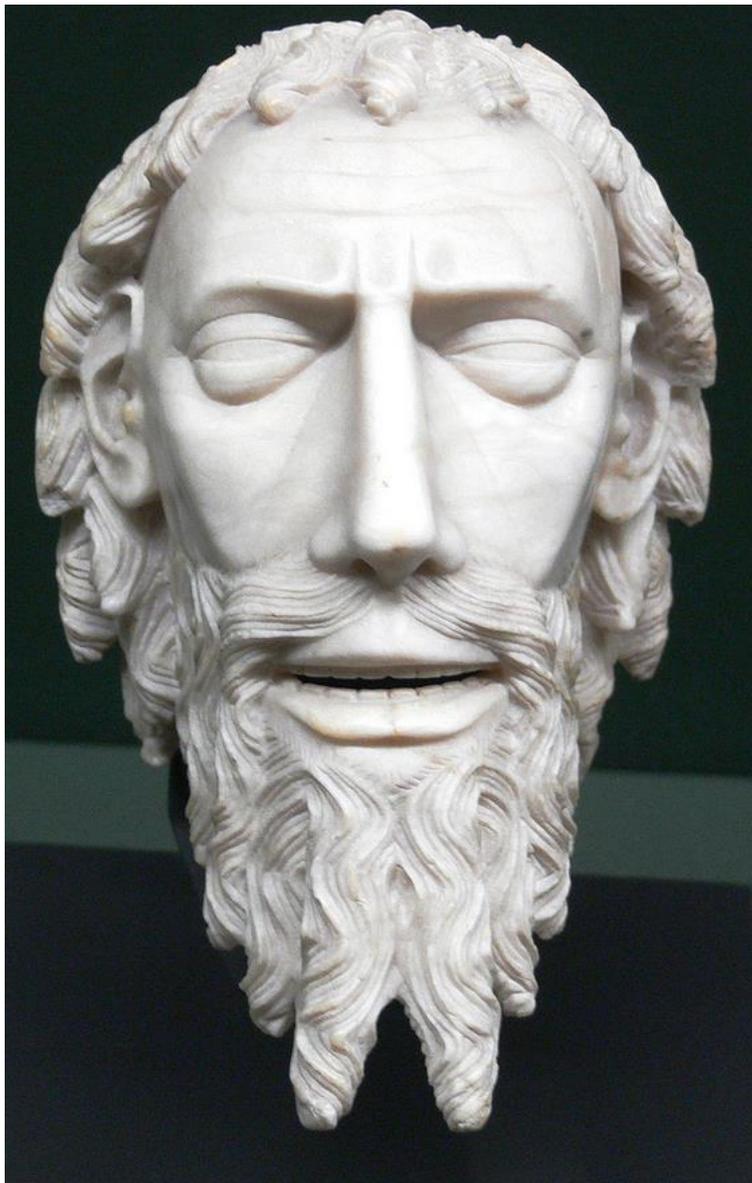
https://www.google.sk/search?q=Rembrandt:+The+resurrection+of+Jairus%27+daughter&espv=2&biw=1850&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwiGn7KT95PMAhXDVSWKHeSZBhQQsAQIMg&dpr=1#tbo=u&tbs=rimg%3ACfo4TfeS8gFeIjhoBuijqYrZW6N6mYmV3K_1tKnq49Zjc9eZUZ2uu-ALVotxc3Pkogo_1yGiemEbwqQesp2ok_1XwrLgCoSCWgG6KO pivNbEflnXP5NWIMHKhIJ3Fzc0R5N0bhhrPcq4qEgkqerj1mNz15hHMiyInGrH3eyoSCVRna674AtWiEQ1ywLiKU9qLKhIJ3Fzc-SiCj_1IRN4lc17ZyxzsqEgkaJ6YRvCpB6xFoq7TcFX7GSCoSCSnaiT9fCsuAEbvTi8r3RHHY&q=Rembrandt%3A%20The%20resurrection%20of%20Jairus%27%20daughter

Relikviár s hlavou Jána Krstiteľa (Katedrála Amiens)

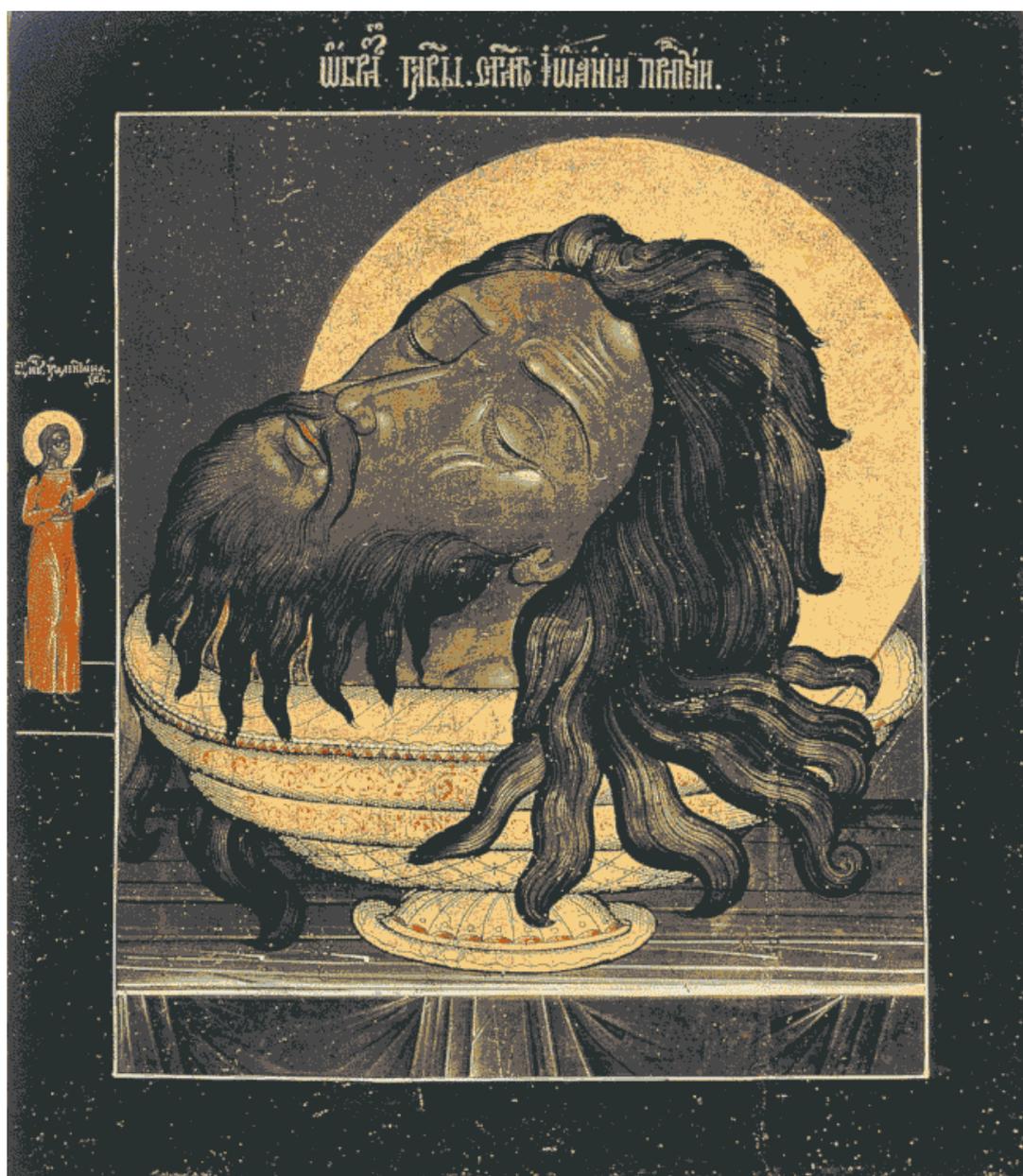
Pútnický odznak s vyobrazením relikvie hlavy svätého Jána Krstiteľa (Waterford, Írsko, 13.st.)

Majster z Rimini: Hlava Jána Krstiteľa (alabaster, 1430)

Juhonemecký autor: Hlava mŕtveho Jána Krstiteľa na tanieri (okolo 1430)

Hlava Jána Krstiteľa na mise (pravoslávna ikona)

G. Bellini: Hlava mŕtveho Jána Krstiteľa (1464-1468)

Taliansky maliar: Hlava Jána Krstiteľa na mise (1511)

A. Solario: Hlava Jána Krstiteľa na mise (1507)

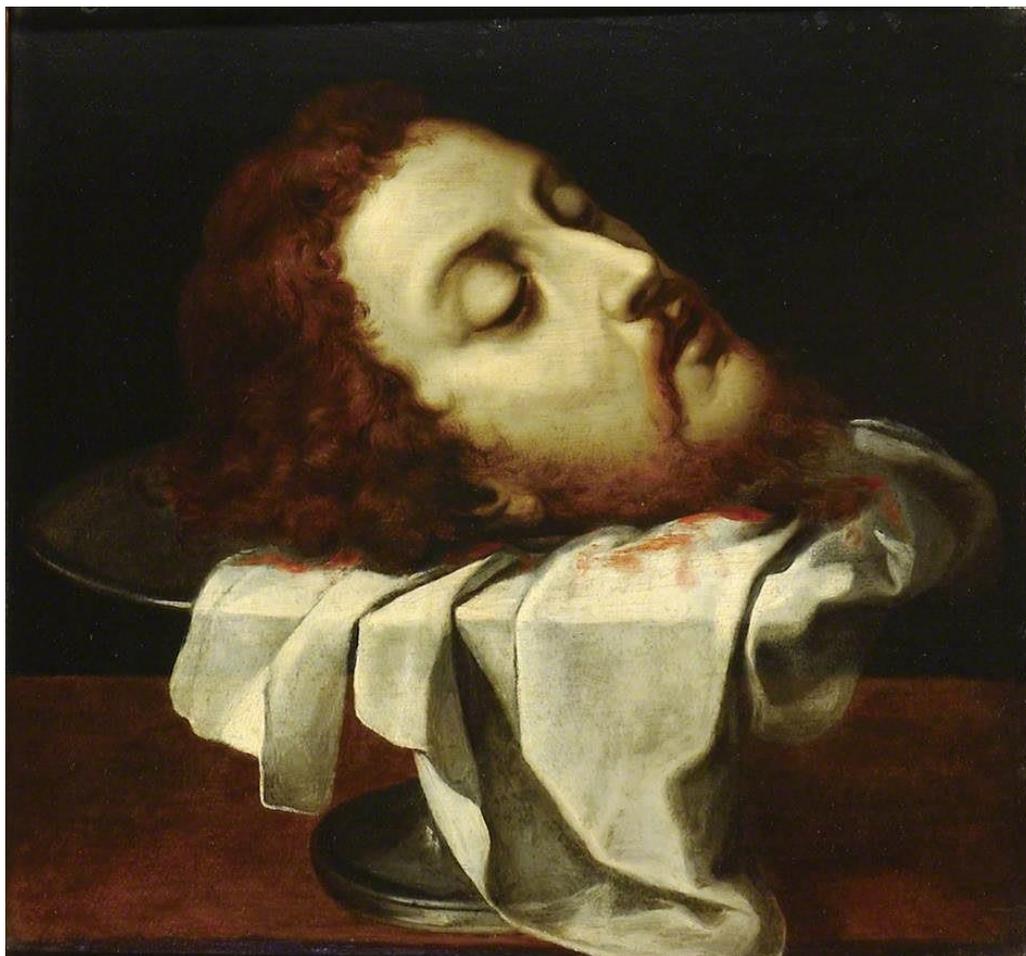
P. Pourbus: Hlava Jána Krstiteľa na mise (1500)

J. Cossiers: Hlava Jána Krstiteľa na mise (17.st.)

A. Vaccaro: Hlava Jána Krstiteľa na tanieri (17.st.)

Autor severotalianskej školy: Hlava Jána Krstiteľa na mise (16.-17.st.)

J. de Ribera: Hlava Jána Krstiteľa na mise (17.st.)

J. de Ribera: Hlava Jána Krstiteľa (1644)

Autor neuvedený: Hlava Jána Krstiteľa na mise

Autor neuvodený: Hlava Jána Krstiteľa

Autor neuvodený: Hlava Jána Krstiteľa

Autor neuvedený: Hlava Jána Krstiteľa

G. A. Maglioli: Dva putti sediace na oblakoch, ľavý putti s hlavou Jána Krstiteľa a pravý s orlom (rytina, 1580-1610)

Hlava Jána Krstiteľa na mise (výšivka, sibírska ikona, 17.-19.st.)

Oscar Rejlander: Hlava Jána Krstiteľa na mise (albumínová tlač, 1858)

A. Rodin: Oddelená hlava svätého Jána Krstiteľa (mramor, 1887)

I. Mitoraj: Hlava Jána Krstiteľa (mramor, 2009)

Juan Alfonso y Ron: Hlava Jána Krstiteľa (bronz)

R. Wilson: Portrét Lady Gaga (videoart, citácia A. Solaria, 2013)

R. Wilson: Portrét Lady Gaga (videoart, citácia A. Solaria, 2013)

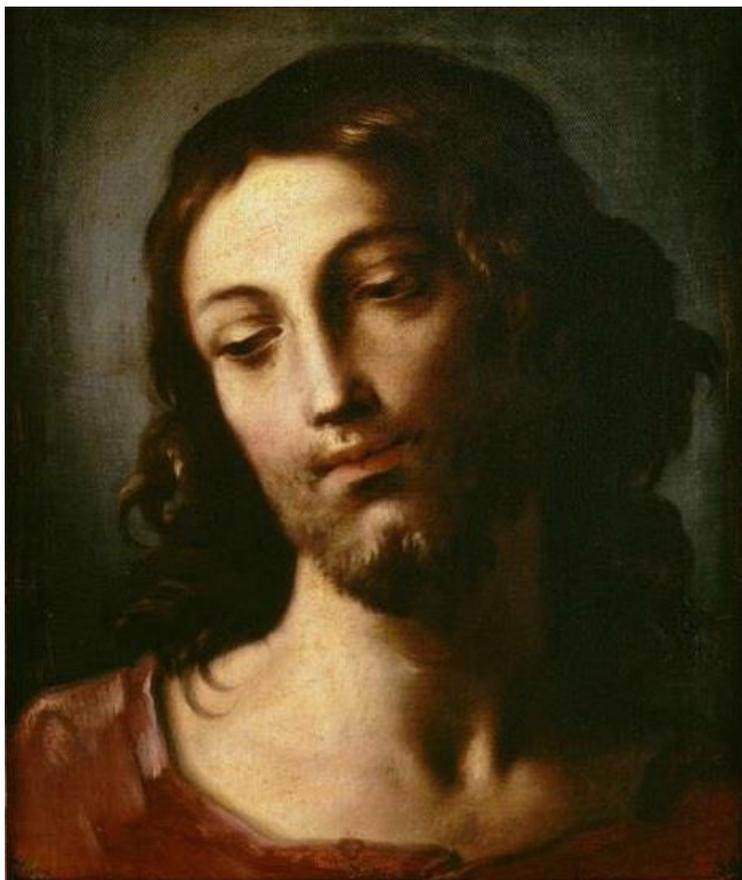
Ikona tretieho nájdenia hlavy Jána Krstiteľa (ruská ikona, 19.st.)

hlava kobyliá - kobyliá hlava

hlava Krista - pozri *Pantokrator, Vykupiteľ, Spasiteľ*

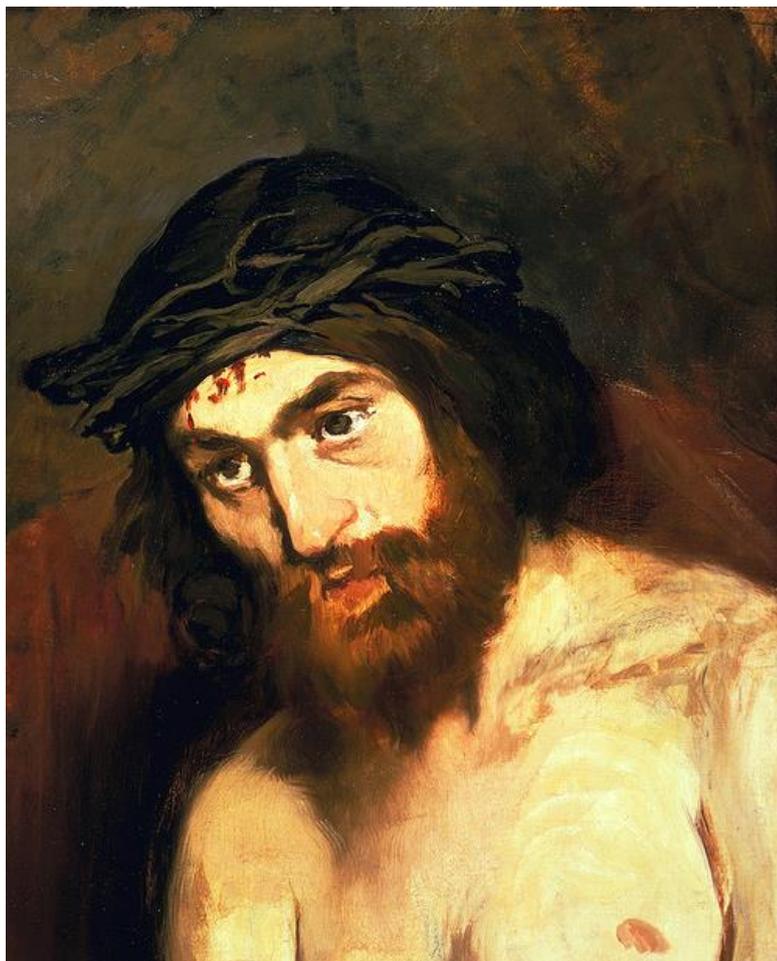
Correggio: Hlava Krista (1525-1530)

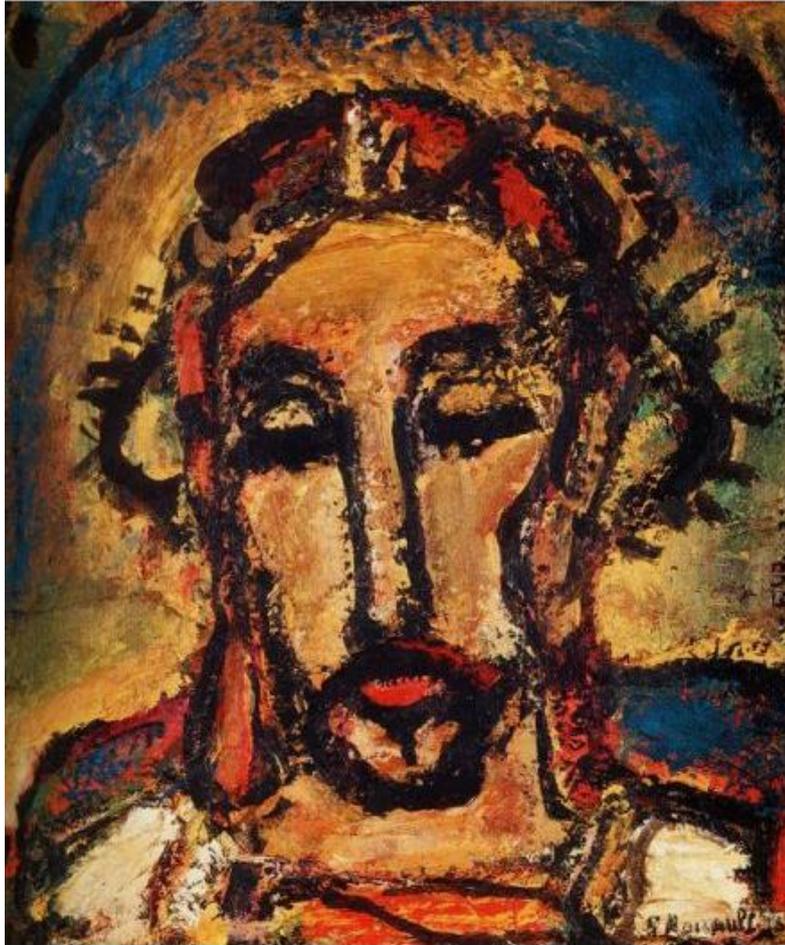
E. Sirani: Hlava Krista (1665)

Neznámy rezbár (pôvodne Slovenský rezbár): Hlava Krista (1735–1770)

E. Manet: Hlava Krista (1864)

G. Rouault: Hlava Krista (20.st.)

hlava odseknutá - pozri *Ján Krstiteľ, atribúty, symboly, alegórie a prirovnania*

hlava ochranná - *ochranná hlava*

hlava Pavlova/hlava sv. Pavla - pozri *apoštol Pavol*

https://www.google.sk/search?q=Juan+Alonso+Villabrille+y+Ron&espy=2&biw=1848&bih=995&tbn=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=ZNCeVfDnDcPxUsGvsaAL&ved=0CB4QsAQ&dpr=1#tbn=isch&tbs=rimg%3ACfSdaKWfWFS7IjiWq2fZnrVnHARNJXqKT91t6SM4vxdQ9A0LkpCeWsHKji0900kwR0f-vvFWLxdgC761oH8N38TK2CoSCZarZ9metWccEWW_1FZYwLtwKhIJBEOleopP3W0RhAvCoyWLFMMqEgnpIzi_1F1D0DRGcHiE4ZmR-fCoSCQuSkJ5awcqOERKP5pRg9rHsKhIJLT3TSTBHR_14RmnHN1zmNLC0qEgm-8VYvF2ALvhG2zWjGj_1TBBCoSCbWgfw3fxMrYEBkEdqR_1N6Gp&q=Juan%20Alonso%20Villabrille%20y%20Ron

hlava Saltova - *Saltova hlava*

hlava stratená - *stratená hlava*

hlava v rukách - pozri *Denys, Osvald, Sidwell, Sigfrid, atribúty, symboly, alegórie a prirovnania*

hlava/hlavy bolenie/migréna - pozri *Štefan, Geron, Dionysios/Diviš*

hlavica - lat. capitellum – „hlavička“; zakončujúci *architektonický článok*, plastický stavebný prvok, odvádzajúci zaťaženie z *kladia, oblúkov* alebo *klenby* do *drieku* zvislej podpory (*stĺp, pilier* a ich varianty); výtvarne chápaný so zreteľom na materiál a konštrukčné princípy stavby, neskoršie ponímaný voľne (*tektonicky, figurálne, vegetabilné*); odzrkadľuje výtvarné, významové a obsahové premeny *slohov*, ktoré umožňujú datovanie, pôvod, výtvarný a myšlienkový program; v Indii variant *lotosu*, v egyptskom variante (*palma, lotos* /tvar ružového lotosu, nie bieleho/, *papyrus*), v klasických *stĺpových poriadkoch* (pozri napr. *klasické obdobie antického Grécka*) hladké alebo s rastlinným ornamentom (*akant*), v románskom variante s geometrickými formami,

vegetabilnými a antropomorfnými motívmi (pozri *ochranná hlava*); pozri *abacus*, *echinos*, *hypotrachelion*, *bosa*; *dórky*, *iónsky poriadok*

[http://cs.wikipedia.org/wiki/Hlavice_\(architektura\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Hlavice_(architektura))

Hlavica stĺpu (Katedrála sv. Grigora, archeologická lokalita Dvin, Arménsko, 4.st.)

- hlavica akantová** - *antická* hlavica *iónskeho stĺpu* so štylizovanými listami *akantu* a jej varianty v ďalších dobách, napr. *rímska* hlavica na stĺpe *kompozitného poriadku*, *románska* hlavica
- hlavica almohadská** - španielska *románska* hlavica v islamskom štýle paláca v Alhambre (pozri *mudéjarský štýl*, *mozarabské umenie*, *maurský sloh*, *islamské umenie*)
- hlavica antová** - hlavica *dórskeho stĺpu* stojaceho medzi *antami* na priečelí *gréckeho chrámu*
- hlavica bobuľová/pupencová** - *gotická* hlavica s rastlinnými motívmi *púčika*, *bobule*
- hlavica bosovaná** - *predrománska*, *otonská* hlavica s *bosami*; pozri *otonská renesancia*
- hlavica byzantská** - *byzantský* typ *košovej hlavice* so štylizovaným rastlinným *dekórom* a prelamaním (*Ravenna*, *Konštantínopol*)
- hlavica dórska** - pozri *dórsky poriadok*
- hlavica dórsko-etruská** - hlavica *rímskej* verzie *dórskeho* a *toskánskeho poriadku* s tanierovitým *echinom* zdobeným *vajcovcom* a s jemným štvorcovým, kónickým *abacusom*
- hlavica egyptská** - pozri *stĺp egyptský*

Egyptská hlavica v tvare zatvoreného lotosového kvetu

Egyptská hlavica v tvare otvoreného lotosového kvetu

hlavica fantastická - baroková hlavica s prehnutým nábežníkom a rôznorodou figurálno-florálnou výzdobou
hlavica figurálna - románska hlavica s figurálnou výzdobou; pozri *ornament antropomorný*

http://oc.wikipedia.org/wiki/Art_romanic

http://oc.wikipedia.org/wiki/Fichi%C3%A8r:Mozaic_Saintes_femmes.jpg

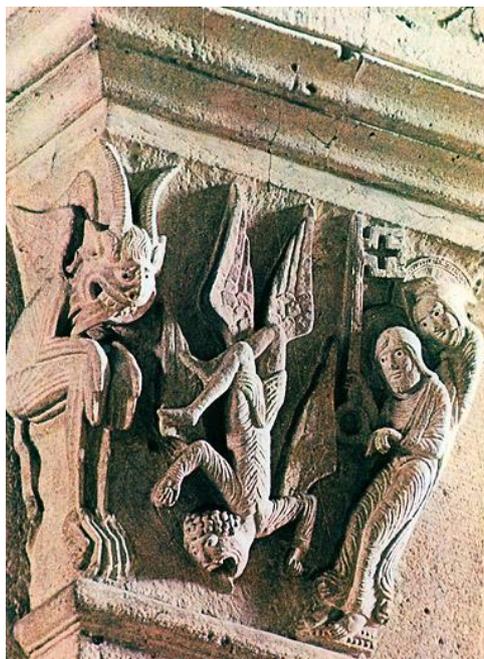
[http://fr.wikipedia.org/wiki/Chute_\(Bible\)](http://fr.wikipedia.org/wiki/Chute_(Bible))

Posledná večera (kostola Saint-Austremoine, Issoire, Francúzsko)

Ukrižovanie (katedrála v Aix, Francúzsko)

Šimon kúzelník (katedrála v Autunu, Burgundsko, 12.st.)
Postava so zvieratami (katedrála de Cahors, Francúzsko)

Rytier (Hlavica Conqes (križová chodba kláštorného kostola Sainte-Foy, Francúzsko, 11.st.)

hlavica hríbová - *otónska* hlavica s oblou časťou obrátenou k *bakusu*

hlavica ionizujúca - *románska* hlavica s volútovými prvkami v *echinu*; pozri *volúta*

hlavica iónska - hlavica *iónskeho poriadku* v archaickom a klasickom období; s výraznými *volútami* v *echinu*;
bez *volút* v podobe *iónskej hlavice antovej*; pozri *hlavica palmetová*

hlavica kalichová - *karolínska, románska* hlavica v tvare kalicha väčšinou s rastlinnou výzdobou

Románske stĺpy z južného portálu katedrály v Bourges (12.st.)

- hlavica kocková** - český výraz *hlavica krychlová*; hladká forma *košovej hlavice*; *karolínska*, *otónska* a *románska* architektúra
- hlavica kompozitná** - veľmi ozdobná hlavica *kompozitného poriadku* s iónskymi *volutami* nad korintskými *akantmi*, s *astragalom* (občas) a *vajcovcom* pod *echinom*
- hlavica korintizujúca** - *karolínska* a *otónska* hlavica inšpirovaná *korintským poriadkom*
- hlavica korintská** - *korintská hlavica*
- hlavica košová** - *ranokresťanský* a *byzantský*, *karolínsky*, *románsky* typ hlavice v tvare štvorbokého zrezaného *ihlanu*; pozri *hlavica krychlová*
- hlavica krychlová** - český výraz pre *hlavicu kockovú*
- hlavica kocková s terčmi** - *románska košová hlavica*, členená na oblúkové terče
- hlavica laločnatá** - *románska* hlavica výrazne rozčlenená na dolu sa zbiehajúce „laločky“
- hlavica listová** - *gotická* hlavica s listovou výzdobou najmä v tvare *viničného listu*
- hlavica lotosová** - hlavica v tvare *lotosového kvetu*: *egyptské* a *indické stĺpy* (pozri *stambha*), *hlavica Ašókových stĺpov*
- hlavica palmetová** - *románska hlavica krychlová* s *palmetovou* výzdobou; jemne vypracované *palmové hlavice* sa však vyskytovali v *staroveku* a nazývajú sa *proto-aiólske* alebo *iónske*; pozri *proto*
- hlavica papyrusová** - *korintská* hlavica s *trstinovými listami* nad *akantmi*
- hlavica pilastrová** - *karolínska* hlavica *pilastu* s *akantmi* a *volutami*
- hlavica polygonálna** - *anglická gotická* hlavica (*Perpendicular Style*) na *stĺpe zväzkovom* alebo *stĺpe s príporami*
- hlavica proto-aiólska** - *staroveká* jemne vypracovaná *hlavica palmetová*
- hlavica pupencová** - *hlavica bobuľová*
- hlavica rezaná** – Dudák v súvislosti s heslom *románska architektúra*: synonymum pre *hlavicu košovú* (?)
- hlavica stalaktitová** - *islamská španielska románska/gotická* hlavica v štýle *stalaktitov* (pozri *mudéjarský štýl*, *mozarabské umenie*, *maurský sloh*, *islamské umenie*); pozri *hlavica yesería*; *klenba stalaktitová*, *mukarnasy*
- hlavica tanierová** - *anglická gotická* hlavica (*Early english, Decorated Style*)
- hlavica tehlová kónusová** - *románska* hlavica typu *hlavice košovej* so zrezanými hranami koša, *vymurovanými plochami*
- hlavica toskánska** - pozri *toskánsky poriadok*
- hlavica vankúšová** – Dudák v súvislosti s heslom *románska architektúra* (výzdoba a ornamentika); *románska* hlavica s *oblými hranami* vybiehajúcimi z *drieku*
- hlavica vegetabilná** - *častá* vo všetkých *slohových obdobiach*, využívajúca *rastlinné prvky*: v *antike* napr. *akant*, v *Egypte* *lotos*, *častá* tiež v *románskom slohu*

Románska vegetabilná hlavica (Bamberská katedrála, 12.st.)

Gotická vegetabilná hlavica (katedrálan Notre-Dame, 13.-14.st.)

hlavica volutová - *iónska* hlavica s *volútami* a ďalšie typy na ňu nadväzujúce v nasledujúcich slohoch

hlavica yesería - španielska *románska/gotická* hlavica islamského štýlu v stalaktitových tvaroch; pozri *islamské umenie, maurský sloh*

<https://www.google.sk/search?q=capitel+de+Alhambra+de+granada&espv=2&biw=1841&bih=951&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwijmLumtujJAhXDTBQKHf7SB48QsAQIHA>

Hlavica yeseria v paláci Alhambra v Granade

hlavica zoomorfná - zoomorfná hlavica

hlavice spojené/hlavice združené - hlavice združených stĺpov

Spojenie hlavíc dvoch stĺpov (opátstvo Santo Domingo de Silá, Španielsko, 11.st.)

Spojenie hlavíc štyroch stĺpov (opátstvo Santo Domingo de Silá, Španielsko, 11.st.)

hlavná loď/stredná loď - stredná loď chrámového priestoru (pozri *bazilika*), s ktorou paralelne prebiehajú *lode vedľajšie*; osvetlená priamo alebo nepriamo *vedľajšími loďami* (*pseudobazilika*); pozri *bazilika*; *horný okenný múr*, *bazilikové osvetlenie*; *chór vtiahnutý*

S. Vrancx a P. Neefs st. (architektúra): Vnútorný pohľad na jezuitský kostol v Antverpách (1630)

P. Neeffs st. (architektúra) a H. Francken II (figúry): Interiér gorického kostola (17.st.)

hlavná rímsa - rímsa hlavná

hlavné rebro - rebro hlavné

hlavný bod - úbežník priamok kolmých na priemetňu; pozri *perspektíva geometrická, perspektíva centrálna*;
pozri *priamka*

H. Vredeman de Vries: Perspektíva budov (medirytina, 1580)

hlavy bolenie - pozri *hlava*

hlavy charakterové - *charakterové hlavy*

hlbkotlač - technika *tlače z hlúbky*, pri ktorej miesta určené na otláčanie sú vyhlbené do pomedeného povrchu valca a riedka farba, do ktorej je valec ponorený, sa stiera stieračom a tlakom sa prenáša na materiál určený na potláčanie; pozri *grafická technika tlače z hlúbky*; *papier pigmentový*

http://cs.wikipedia.org/wiki/Tisk_z_hloubky

hlbkotlačová čerň - *čerň hlbkotlačová*

hlbkotlačové farby - *farby hlbkotlačové*

Hlboča - pozri *Slovensko*

<https://sk.wikipedia.org/wiki/Hlbo%C4%8Da>

J. Vodrážka: Bralá z Hlboče (1977)

Hlebinská škola naivistov - chorvátska lokalita *insitných* umelcov

hlina - 1. *sochársky* materiál používaný od *praveku* (výnimkou *eskimácke* sochárstvo); *plastická* povaha, ktorá poddajnosťou umožňuje aj *skulpturálny* postup; je materiálom prípravným (*bozzeto, modelleto, konečný model*), materiálom realizačným (*antické terakoty, mezopotámske sochárstvo*); pozri *terakota, keramika, odlievanie hlíny; hlinka; kamenina; klinker*
2. v mýtoch zrodenie človeka z hlíny: *Adam, Pandora, Prométheus, Pelasgos, Ptah; mandragora; Prométheus, Pandora; Ptah; Tane*

hlina pálená - pozri *kníhtlač čínska*

hlina sochárska - *hlina* plavená a zbavená nečistôt a hrubého piesku; hodnotená podľa jemnosti, čistoty, vlhkosti, poddajnosti, ktorá sa dá zvýšiť pieskom; pre modelovanie vhodná hlina stredne masťná (veľmi masťná zle prijíma vodu, udržiava vlhkosť iba vo vonkajšej vrstve, zatiaľ čo vo vnútri sa láme > celkové popraskanie hmoty); hrubá a málo masťná hlina rýchlo a dobre prijíma vodu avšak aj ju rýchlo uvoľňuje (odparovanie > zosuv hmôt alebo zručanie celého diela); hlina sa navlhčuje, pri prerušovanej práci sa balí do vlhkých textílií (jemných dole, vlhších a hrubších hore); jemné detaily chránené sieťkou; celkové odparovanie hmoty diela spomalené igelitovým krytom ap.; dôležité vypracovanie hlíny vymiesení, vyvalkaním; veľké rozpätie farebnosti hlíny od svetlých po tmavé (znejasňujú detaily, preto ich možné zasvetľovať zmiešaním so svetlými hlinami a naopak); hlina uskladňovaná v zinkových alebo betónových debnách a chránená pred premrznutím; opracovávaná *sochárskymi nástrojmi modelačnými*: *nôž, špachtľa, očko/špachtľa slučková*; hlina môže byť odlievaná aj vtlačaná do foriem; hlinený model môže byť odľahčený ovčou vlnou, kúdelou alebo vystužený *armatúrou*, ktoré môžu byť čiastočne vybrané pred vypálením (*busta*); socha z hlíny nie je príliš viazaná na *tektoniku* ako napr. socha z kameňa, preto môže spočívať v jednom bode (pozri *odlievanie do bronzu*); pozri *odliatky hlíny*

hlinené mrakodrapy - niekoľko storočí (15.st.) staré stavby v *Jemenu*, postavené na ochranu proti útokom *beduínov*; najstaršie *mrakodrapy* na svete; postavené z hlíny (hlinené bahno, piesok; ako pojivo šupy, slama); odolávajú páľave aj ničivým záplavám; v niektorých prípadoch na predĺženie životnosti materiálu vypaľované a pokryté (vrcholce stavieb)

Púštne mesto v Šibam v Jemenu

Púštne mesto v Šibam v Jemenu

Púštne mesto v Šibam v Jemenu

Púštne mesto v Šibam v Jemenu

hlinené tabuľky - popri *zvitku* jeden z predchodcov *knihy*; text vyrývaný (pozri *klinové písmo*); zachované písomné správy o knižniciach hlinených tabuliek v Nipure v *Babylónii* (3.tis.pr.Kr.), Alexandrii (zal. 280 pr.Kr. - zničenej 47pr.Kr.), *Pergamone*; dochovaná knižnica v *Ninive*: knižnica asýrskeho kráľa *Aššurbanipala* (7.st.pr.Kr.) s 20 tis. tabuľkami popísanými *klinovým písmom* (na nich objavený aj zlomok *eposu o Gilgamešovi*); pozri *bibliotéka*

http://it.wikipedia.org/wiki/Civilt%C3%A0_micenea

hliník - striebisto biely, ľahký, ťažný kov, objavený 1825, v prírode zastúpený iba v zlúčeninách; v zliatinách sa používa ako konštrukčný materiál; pri menšom obsahu prísad je hliníková zliatina vo forme tuhého roztoku, pri väčšom obsahu prísad vznikajú tuhé roztoky rovnako ako ďalšie fázy; podľa spôsobu výroby sa hliníkové zliatiny rozdeľujú na zliatiny určené na tvarovanie a na odlievanie; v praxi to znamená, že zliatiny na tvarovanie majú menší obsah prísad; niektoré zliatiny možné vytvrdzovať, aby získali priaznivejšie mechanické vlastnosti; v súčasnosti sa vo väčšej miere používa v sochárstve hliník, často *zlátený* alebo krytý *polychrómiou*, spájaný často s inými materiálmi, sklom, živcou, drevom (H. Dalwood, W. Bertoni a d.); pozri *odlievanie kovu*, *umelecké opracovanie kovu*; *bronz hliníkový*

hliníkový bronz - bronz hliníkový

hlinka - 1.viazané zeminy; a) hlinky beliace užívané na bielenie a odfarbovanie (tukov, minerálnych a rastlinných olejov apod.)

b) hlinky farebné (červené, zelené, žlté), používané ako lacné *pigmenty*; pozri *bolus*; *kaseínový tmel*; *kremelina*, *tripl*, *terra tripolitana*

2. v úzkom význame druh *prírodných pigmentov* a farbív (pozri *farbivá hnedé*); pozri *oker*, *siena*, *umbra*; *rudka*; *hneď Van Dyckova*, *terra verte*, *zem zelená*; *arménska hlinka/bolus*, *červeň železitá*; *farbivo anorganické*

Smith v súvislosti s heslom *farbivo anorganické*: (Smith používa termín *pigmenty anorganické*, nakoľko termín *farbivo a pigment* je totožný)

Hlinky:

-*hlinky* zahŕňujú prírodné produkty vznikajúce pri zvetrávaní železa a mangánovej rudy a živca, ktorý obsahuje kremík a hliník)

-*okre* sú zmesi hydratovaného oxidu železitého s hliníťmi kremičitanmi; *okre* sú zafarbené železitými hydroxidmi; francúzske *okre* majú čistejší *tón* a sú menej priehľadné (pozri *opacita pigmentu*) ako talianske „*sieny*“; zahrievaním sa železité hydroxidy premieňajú na železité oxidy, čím vznikajú červené až červenakasto hnedé pigmenty; červené *okre* ako *caput mortuum* a *červeň anglická* a *benátska* môžu vznikáť aj prírodnou hydratáciou; dopln z hesla *oker*

-*umbry* podobne ako *okre* sú tiež hliníťmi kremičitanmi s 45 až 55% oxidu železitého a 8 až 16% oxidu manganičitého; najlepšie *umbry* pochádzajú z Cypru (*umbra cyperská*) a majú studenú nazelenalú farbu; severotalianske a nemecké *umbry* majú svetlejší odtieň; pálením prírodnej hlinky (*umbry prírodnej*) sa získava červenakasto hnedá *umbra pálená*; dopln z hesla *umbra*

-ďalšie hlinky: *terre verte* (*zem zelená*), *hned' Van Dyckova*

hlinka arménska - tiež *bolus*, *červeň železitá*; červený pigment; pozri *pigmenty a farbivá červené*

hlinka biela - tiež *bolus biely*, *kaolín*; biele farbivo minerálne, zložením kremičitan hliníť

hlinka bituminózna - súčasná náhradka prírodného *hnedého* pigmentu - *bistru*; (*bitumen* - živica prírodného pôvodu, rôzneho skupenstva, rozpustná v organických rozpúšťadlách: prírodný *asfalt*, ropa a ď.)

hlinka kadaňská - tiež *zem zelená*, *zem veronská*, *hlinka vildštejnská*; zelený pigment; pozri *pigmenty a farbivá zelené*

Smith: alternatívny názov pre *zem zelenú*

hlinka porcelánová - tiež *bolus biely/kaolín*, používaný v *keramike*; pozri *bolus*

hlinka vildštejnská - tiež *zem zelená*, *zem veronská*, *hlinka kadaňská*; zelený pigment

hlinky červené - červené minerálne farbivá zafarbené kyslíčnikom železitým, rôznych tónov od svetlo červených po nafialové, s dobrou kryvosťou; z literatúry (Smith) vyplýva, že sa môžu (napr. *červeň indická*) zaraďovať medzi *Marsove farby*; pozri *pigmenty a farbivá červené, červeň*

červeň pompejská

červeň anglická

červeň benátska

červeň neapolská (?)

červeň indická

Hljod - v starej nórcine Hljóð; tiež Ljod; v *severskej mytológii* obryňa; podľa **Völsunga sága** bola dcérou jötnara *Hrímnira*; potom, čo priniesla jablko plodnosti kráľovi *Rerir* a jeho žene, vzala si na želanie svojho otca *Hrímnira* kráľa *Völsunga*; porodila mu desať synov, z ktorých jeden bol *Sigmund* a dcéru *Sign*; pozri *Sigmund, Völsung, germánske hrdinské legendy, jötnar*

<https://en.wikipedia.org/wiki/Hljod>

hlodavce mytologické - mytologické hlodavce

Hlóðyn - Jord

hloh (ker, kvet) - pozri *strom, drevo; kvet*

H. H. Fantin-Latour: Zátišie s japonskou miskou a tanierikom. Hloh vo váze (1872)